

İLERİ DÜZEY YABANCI UYUKLU ÖĞRENCİLERİN ZORLANDIKLARI KÜLTÜREL DİL UNSURLARININ TESPİTİ VE SINIFLANDIRILMASI*

Hatice SEYMEN**

Mehmet TOK***

Öz

Türkçenin ikinci dil olarak öğretimi ile yabancı dil olarak öğretimi birçok konuda benzerlik gösterse de temel bir konuda farklılık gösterir. İkinci dil ediniminde dilin sosyal bağlamı ve kültür boyutu ön plana çıkmaktadır. Çünkü ikinci dil ediniminde dil, o kültürün içerisinde öğrenilir. Dolayısıyla ikinci dil edinenler, yabancı dil öğrenenlere göre çok daha avantajlı bir duruma gelmektedir. Bu çalışmada ÇOMÜ’de öğrenim gören 10 yabancı uyruklu öğrencinin anlamlandırmakta zorlandıkları dil kullanımlarının tespiti ve sınıflandırılması amaçlanmıştır. Araştırma, durum çalışması (case study) olarak desenlenmiştir. Çalışmanın verileri, ileri düzey dil yeterliliğine sahip yabancı uyruklu öğrencilerin 30 günlük bir zaman diliminde tuttıkları günlükler ve onlarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin günlüklerine 1165 ifade yansımıştır. Üç alan uzmanı tarafından yapılan analizde öğrencileri anlam bakımından en çok zorlayan kullanımların deyimler (f= 458), kinayeler (f=288), ad aktarmaları (f=166) ve tevriyeler (f=105) olduğu görülmüştür. Bunların dışında öğrenciler, mübalağa, teşbih, kapalı istiare, irsal-i mesel, teşhis, hüsn-i talil, tezat, tekrar, istifham, nida, tenasüp, açık istiare, ibham, lügaz gibi söz sanatları ile günlük hayatta karşılaşmışlardır. Bu durum, ikinci dil öğretiminde deyimlerin, atasözlerinin, kalıp sözlerin yanı sıra edebî dilden de yararlanmak gerektiğini ortaya koymuştur. Yapılan görüşmelerde, ileri düzey dil yeterliliğine sahip yabancı uyruklu öğrenciler, Türkçenin deyim zenginliğine sahip bulunduğunu ve sürekli bunlarla karşılaştıklarını, kinayeli dil kullanımlarının onları sıklıkla şaşırttığını, yanlış anlaşılmanın gülünç durumlara neden olduğunu ve genel olarak da Türkçenin anlatım gücünün oldukça yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: İkinci dil olarak Türkçe öğretimi, dil kullanımları, kültür, söz sanatları.

* Bu makale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda yapılan “İleri Düzey Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Zorlandıkları Kültürel Dil Unsurlarının Tespiti ve Sınıflandırılması” adlı tezin verileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, haticeseymen@hotmail.com.

*** Yrd. Doç. Dr.; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, mehmettok@comu.edu.tr.

**THE IDENTIFICATION AND CLASSIFICATION OF CULTURAL
LANGUAGE ELEMENTS THAT GIVE DIFFICULTIES TO
ADVANCED FOREIGN STUDENTS**

Abstract

Although the teaching of Turkish as a second language and as a foreign language shows similarities in many areas, there is a major difference between them. The social contexts and cultural dimension of the language come to the fore if it is learned as a second language; because, the language is learnt in that culture as a second language. Thus, the people who have a second language are more advantageous than the other who learns the same one as foreign language. In this study, it is aimed to identify and classify the language usage of 10 foreign undergraduate students in ÇOMÜ. The study was designed as a case study. Data of the study is obtained from semi-structured interviews conducted with advanced foreign students and diaries that were kept for 30 days of their lives. In the study, 1165 expressions were reflected into the diaries of advanced foreign students. According to the analyses conducted by three experts in the area, the most difficult expressions that give difficulties to the students are idioms (f= 458), allusion (f = 288), metonymy (f = 166) and double-entendre (f=105). Apart from these, students have faced some figures of speech in the daily life such as hyperbole, simile, metaphor, identification, kind assumption, proverbs, repetition, inquiry, interjection, symmetry, open metaphor, amphibology and riddles. This case has suggested that the literary language should be also used along with idioms, proverbs and expressions in the teaching of the second language. In the interviews conducted, it has been indicated that the language of Turkish is rich in terms of the idioms and the advance foreign students always face these idioms, they are frequently surprised by the sarcastic use of the language and sometimes ridiculed by the misunderstandings and they also stated that Turkish has a high expression of power.

Keywords: Teaching Turkish as a second language, linguistic performances, culture, figures of speech.

Giriş

Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere göre daha avantajlıdır. Çünkü ikinci dil ediniminde, o kültürün içinde bulunmak suretiyle dil öğrenilir. Yabancı dil öğretiminde ise dili kültür ortamının dışında öğrenme çabası vardır. Örnek olarak, Türkçeyi Türkiye’de öğrenmek ikinci dil edinimi iken, Türkçeyi Nijerya’da öğrenmek yabancı dil öğrenme olarak adlandırılır. Bu durum, Türkçeyi Türkiye’de öğrenmeyi, kültür ortamlarını görmek ve iletişim kurmak bakımından avantajlı duruma getirmektedir.

Söz konusu durumu Brown (1994), ikinci dilin karakteristik özelliğinde büyük bir oranda dilin sosyal bağlamının etkili olması ile açıklar. Ayrıca, ikinci bir dili öğrenmenin çoğu zaman ikinci bir kültürü öğrenmek anlamına geldiğini belirtir. Saville-Troike (2006: 109) ise ikinci dil edinimin söz konusu olduğu yerde sosyal bağlam ve kültürün muhakkak dil öğretiminin içine dâhil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle, dil öğretiminde sosyal

bağlam ve kültürün önemi, Türkçedeki farklı kullanımlara yabancı uyruklu öğrencilerin gözünden bakılmasını da gerekli kılmaktadır.

İleri düzeye gelmiş yabancı uyruklu öğrenciler, Türkçeye ait birtakım yapıları anlamakta güçlük çekmeye devam ederler. Yapılan çalışmalar, yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları en büyük sorunlardan birinin yeni bir kültürle karşılaşmanın oluşturduğu stres olduğunu ortaya koymuştur (bk. Ercan, 1998; Aksu ve Fersun, 1986). Özellikle, deyimler, mecazlar, kinayeler, kalıplaşmış sözler, yöresel kullanımlar vb. dil unsurları öğrenciler için çoğu zaman anlama güçlüklerine neden olmaktadır. Çünkü bu ögeler, kültürle doğrudan ilişkilidir ve kelimenin temel anlamından oldukça farklı anlamlar içermektedir.

Çeçen (2007), yabancı uyruklu öğrencilere öncelikle kelimelerin temel anlamlarını daha sonra yan, terim ve deyim anlamlarının öğretilmesini dolayısıyla kelimelerin gerçek anlamlarıyla var olduğu deyimlerden başlayarak mecazi anlamlar taşıyan ve kültür unsurlarını barındıran deyimlere geçilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kültürümüzün yansımaları deyimlerin yanı sıra, kalıplaşmış ifadelerde, ad aktarmalarında, mübalağa, kişileştirme vb. söz sanatlarında sıklıkla görülmektedir.

Bir dili öğrenmek, sadece ana dildeki kavramların karşılığını hedef dilde bulmak değildir, aynı zamanda o dili konuşan toplumun düşünce yapısını ve kültürünü de bilmektir (Ozil, 1991; Demir ve Açık, 2011). Dolayısıyla yapaylıktan uzak mümkün olduğu kadar doğal ve yaşayan dilin unsurlarının ele alınması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Kültür unsurlarının anlaşılması bazen oldukça zordur. Özellikle yabancı uyruklu öğrenciler, kültür farklılığı yaşadıkları durumlarda dilin farklı kullanımları ile karşılaşmaktadırlar. Bölükbaş ve Keskin (2010), kültürel unsurların aktarılmasında yaşanan sorunların iletişim kurmayı da zorlaştırdığını bu durumun, bazen gülünç bazense ciddi problemlere yol açabileceğini belirtmektedirler. Bu çalışmada ileri düzey dil yeterliliğine sahip yabancı uyruklu öğrencilerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları kültürel dil unsurlarının tespiti yapılmaya çalışılmış ve bu zorluklar sınıflandırılarak Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde ne sıklıkta yer verilmesinin gerekliliği ortaya konulmak istenmiştir.

Kültür-Yabancı Dil Öğretimi İlişkisi

Dil eğitiminin, kültür eğitimi ile birlikte alınması bir gerekliliktir. Çünkü bir kelimeyi anlayabilmek, bizi sık sık kişileri ve kültürü anlayabilmeye zorlar. Örnek vermek gerekirse “göz hakkı” diye bir ifade Türk milletine özgü bir kullanımdır ve bu Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Yemek ya da başka bir şey yerken birileri gördüğünde onlara yenilenden ikram etmek gerekir. Çünkü onun “göz hakkı” vardır. Özellikle kırsal yerlerde yetişen ürünler hiçbir karşılık

beklenmeden komşulara, akrabalara dağıtılır. Bu örnekte görüldüğü üzere, kültürde var olan her şey o dilde hemen karşılığını bulur. Bir ülkenin şehirleri, yemekleri, giysileri, dinî ve millî bayramları, tatilleri, gündelik yaşamları, âdetleri ve gelenekleri (kız isteme, sünnet), halk oyunları, çocuk oyunları, alışverişleri (pazar kültürü), iklimi, geçim kaynakları *vb.* birçok unsur dilde yerini bulur. Bu nedenle dilin öğretiminde sık sık kültüre vurgu yapılır.

Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı'nın (ADÖÇ) dil öğretim yaklaşımı olarak iletişimsel dil yaklaşımını temele aldığı görülmektedir. İletişimsel dil yaklaşımı gerçek iletişim ortamlarının dil öğretimine dâhil edilmesini benimser (Güneş, 2011: 134). Bu nedenle ADÖÇ program boyunca çok defa kültür vurgusu yapar. Güler'e (2005: 93) göre iletişimsel dil yaklaşımın eylem odaklı yönelişi vurgulanan ADÖÇ'te dil kullanıcılarının giderek artan dil hâkimiyetleri ile günlük iletişim ortamlarında olduğu kadar kültürler arası iletişim durumlarında da geliştirmeleri gereken bilgi, beceri ve tutumlar belli ölçütler ve kategoriler kapsamında tanıtılmaktadır.

ADÖÇ'e göre öğrencilere aktarılması gereken birtakım temel sosyokültürel unsurlar vardır. Bunlar; a) Günlük yaşam (yiyecek-içecekler, yemek zamanları, sofrada adabı, ulusal bayramlar, çalışma saatleri ve uygulamaları, boş zaman etkinlikleri), b) Yaşam şartları (yaşam standartları, barınma olanakları, sosyal yardım düzenlemeleri), c) Kişiler arası ilişkiler (toplumdaki sınıf yapısı ve sınıflar arası ilişkiler, cinsler arası ilişkiler, aile yapısı ve aile bireyleri arasındaki ilişkiler, nesiller arası ilişkiler, iş ortamındaki ilişkiler, toplum ile polis ve resmî görevliler arasındaki ilişkiler, ırk ve toplum ilişkileri, siyasi ve dinî gruplar arasındaki ilişkiler), d) Değerler, inanışlar ve tutumlar (sosyal sınıf, meslek grubu, sağlık bölgesel kültür, güvenlik, kurumlar, gelenek ve sosyal değişim, tarih; özellikle ikonlaşmış tarihi kişi ve olaylar, azınlıklar (etnik ve dinî), ulusal kimlik, ideolojiler, yabancı üniversiteler, yabancı kişiler, sanat (müzik, görsel sanatlar, edebiyat, drama, popüler müzik), mizah), e) Beden dili, f) Sosyal âdetler (dakiklik, hediye, giyecek, yiyecek ve içecekler, davranış ve söyleyiş âdetleri, ziyaret süresi, vedalaşma), g) Törensel davranışlar, (dinî tören ve ayinler, doğum, evlilik, ölüm, halka açık gösteri ve törenlerde dinleyici ve seyirci davranışları, kutlamalar, festivaller, danslar, disko, *vb.*) (MEB, 2015).

İfade edilen maddelerde, günlük yaşantıda yerini bulan birçok unsurdan bahsedildiği görülmektedir. Bütün bu durumlar kültürün bir parçasıdır ve milletlerden toplumlara, şehirlerden köylere doğru değişim gösterebilir. Ancak genel manada bir millete ait unsurların hemen hemen aynı kalıplarda dilde yerini bulduğu ve kimi zaman da yöresel kullanımlar şeklinde dil öğrenenlerin karşısına çıkabildiği görülmektedir. Bu kültürel unsurların aktarılması demek, aynı zamanda birçok dil kullanımının aktarılması anlamına gelmektedir. Örneğin,

kutlarım, hayırlı olsun, mübarek olsun, yine bekleriz, darısı sizin başınıza, afiyet olsun, kolay gelsin vb. birçok kullanım söz konusu kültürel etkinliklerde sık sık kullandığımız ifadelerdir. Bu kullanımlar, kültürümüzün unsurları olarak dile yansımaktadır.

Söz Sanatları ve Dil Birimlerinin Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Kullanımı

Gündelik hayatta ya da edebî dilde sık kullanılan dil öğeleri ve söz sanatları yabancı uyruklu öğrencilerin dil edinimleri açısından oldukça önemlidir.

Atasözleri ve Deyimler

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kaçınılmaz olarak verilmesi gereken iki temel öge vardır. Bunlar atasözü ve deyimlerdir. Çünkü Türkçenin zenginliği, biraz da atasözü ve deyimlerden ileri gelir. Dolayısıyla başka dillerde birkaç cümle ile ifade edilmeye çalışılan durumları biz sadece iki kelimeyle veya müthiş derin anlamlara ve her biri birer hayat dersi olan atasözlerimizle sağlayabiliriz. Atasözü ve deyimler yoluyla bazen bir kelime ile bazen de bir cümle hâlinde kültürün gelecek kuşaklara taşındığı görülmektedir (Özdemir, 2011).

Atasözleri, Tepeli ve Arıcı (2012) tarafından “bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği, bir durumu veya bir olayı özetleyen ve tasvir eden, bir ders ya da nasihat veren özlü sözler” olarak tanımlanır. Özdemir (2013) atasözlerinin, Türkçe’nin yabancı dil olarak öğretiminde B kurunda ders malzemesi olarak kullanılmaya daha elverişli olduğunu ancak derste kullanılacak atasözlerinin, dil ve anlam bakımından kolayca kavranabilecek nitelikte olmasına özellikle dikkat edilmesinin gerektiğini belirtir.

Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş, özel bir anlatım kalıbıdır ve bir düstur niteliğinde değildir, atasözünden de bu noktada ayrılır (Aksoy, 1988). Ünalın (2004), deyimleri bir kavramı karşılayan en önemli kelime gruplarından biri olarak görür ve deyimlerle az sözcükle çok şey ifade edildiğini belirtir. Örnek olarak “damara basmak” ifadesi bir bireyin hoşlanmadığı bir noktadan onu kızdırmayı ifade eder.

Akpınar ve Açık (2010), ADÖÇ’e göre deyim ve atasözlerinin öğrenme-öğretme sürecinde deyim ve atasözlerini kullanma gerekliliğini yabancı dil öğretiminin genel ilkeleri bağlamında ortaya koymuşlar, Dil Gelişim Dosyası’nın A1, A2, B1, B2, C1, C2 düzeyleri için belirlediği ölçütlere göre bir değerlendirme yapmışlardır. Çalışmada, alanda çalışanlara dayanak oluşturması bakımından yazılı ve sözlü iletişimde kullanılan sözcüklerin, deyim ve atasözlerinin belli aralıklarla taranması, bulguların alanda çalışanlarca kullanılmasının zorunlu olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Kalıplaşmış Sözcükler

Aksan (1996: 35), kalıplaşmış ifadeleri ilişki sözcükleri olarak da ifade eder ve “bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözcükler” olarak tanımlar. Çotuksöken’e (1994: 8) göre ise kalıp sözcükler, “en az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan sözcükler”dir. Türkçe kalıplaşmış sözcükler bakımından diğer dillerle karşılaştırıldığı zaman, kalıplaşmış dil kullanımlarının yani atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözcükler bakımından oldukça zengindir (Aksan, 2002; Zeyrek, 1996). Doğum, ölüm, hastalık, düğün, sünnet, misafirlikler, yemek, alışveriş, dilek, temenni *vb.* her durumda üzerinde düşünmeden söylenen sözcükler vardır ve bu sözcükler kültürün bir gereği olduğu için söylenmesi gerekmektedir. Doğumda; yaşınız uzun olsun, Allah analı babalı büyütsün *vb.*, ölümden; başınız sağ olsun, Allah taksiratını affetsin, mekânı cennet olsun *vb.*, hastalıkta; geçmiş olsun, Allah şifa versin *vb.*, düğünde; Kutularım, mübarek olsun, mutluluklar dilerim, Allah bir yastıkta kocatsın *vb.*, yemekte; buyurun, afiyet olsun, ziyade olsun, elinize sağlık *vb.* kullanımlar kalıp sözcüklerdir. Bu sözcükler o durumda söylenmesi gereken sözcüklerdir ve bu kalıp sözcüklerin kullanılmaması bireylerin o toplum tarafından bazen yanlış anlaşılmasına neden olabilmektedir.

Yöresel Kullanımlar

İkinci dil olarak Türkçenin öğretiminde ileri düzey dil yeterliliğine sahip öğrenciler gerek ev arkadaşlarından gerekse okulda, çarşıda birçok yöresel kullanım ile karşılaşmışlardır. Yöresel kullanımlar ana dili kullanıcılarına bile çoğu zaman farklı gelebilmektedir. Bu nedenle ikinci dil edinen yabancı uyruklu öğrenciler, “çiğdem”, “kızan” *vb.* kelimeleri ilk duyduklarında yabancılaşma çekmektedirler. Bütün yöresel kullanımların yabancı uyruklu öğrencilere verilmesi mümkün değildir. Ancak öğrencilere yöresel kullanımlarla karşılaşabilecekleri birkaç örnekle verilebilir.

Mecazlar

Mecaz, gündelik hayatta sıkça kullanılan bir anlatım aracıdır. “Bir sözün asıl anlamından başka bir anlamda kullanılmasıdır.” (Kudret, 2003: 440). “Kara haber, acı söz, tatlı dil, sırma saç, acemi çaylak, açgözlü, alçak gönüllü, akıl kutusu, altın babası, ateş püskürmek, arpacı kumrusu gibi düşünmek, bıçak kemiğe dayanmak, baldırı çıplak” *vb.* (Kudret, 2003: 463). Bayraktar (2004), kara ve siyah renklerinin anlam boyutunu ele alan çalışmada birçok kaynağı taramış ve bu kaynaklarda kara kelimesinin altmış yedisi olumsuz, otuz beşi olumlu olmak üzere toplam 102 mecaz kullanım saptamıştır. Türkçe Sözlüğe de bakıldığında eylemlerin birçoğunun onlarca mecaz anlam taşıdığı görülmektedir. Örneğin “tut-” eyleminin

kafa tutmak, gözü tutmak, atıp tutmak, kir tutmak, adam tutmak vb. daha birçok mecaz kullanıma sahip olduğu görülür (bk. TDK, 2005).

Ad Aktarmaları (Mecaz-ı Mürsel)

Mecaz-ı Mürsel, “bir sözün benzetme amacı güdülmeden başka bir söz yerine kullanılmasıdır.” (Kudret, 2003: 450). Örnek olarak şu kullanımlar gösterilebilir:

Biraz üşüdüm, sobayı yakalım.
Gelemeyeceğimi evi arayıp bildirelim.

Örneklerde görüldüğü üzere kullanılan ifadelerde benzetme amacı güdülmemektedir. Birinci örnekte soba değil sobanın içindeki yakacaklar; ikinci örnekte ise ev değil evdeki kişileri aramak kastedilmektedir. Bu kullanım gündelik hayatta oldukça karşılan ve yabancı uyruklu öğrencilerin sıklıkla anlamakta zorlandıkları bir dil kullanımınıdır.

Cinas

Cinas, anlamları ayrı olan fakat yazımı ve söylenişi aynı olan kelimelerin birlikte kullanılmasıdır.

Beklerim haftada bir nâme yaz, yaz: mevsim
Yazacaksan dediğim vech ile yaz yaz: eylem
(İsmail SAFA)

Abartma (Mübalağa)

Bir şeyin etkisini güçlendirmek amacıyla o şeyi olağanüstü bir şekilde anlatma sanatı” olarak tanımlayan Aktaş (2002: 85), “bu sanata bir çeşit ifrat ya da tefrit sanatı” denilebileceğini de belirtir.

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın
Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın
(Mehmet Akif ERSOY)

Teşhis ve İntak

İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkları duyan, düşünen, hareket eden insan kişiliğinde göstermek ona şahsiyet vermek, teşhisi; onları konuşurmak ise intakı meydana getirmektedir (Özsoy, 2005). Baki’ye ait aşağıdaki beytin ilk dizesinde geçen gül kelimesi kulağını yola tutan bir kişi; nergis ise bekleyişte olan bir insan olarak kişileştirilmiştir. Diğer dizelerde ise bülbül diyalog gerçekleştiren bir kişi olarak düşünülmüştür.

Gül hasretinle yollara tutsun kulağın
Nergis gibi kıyamete dek çeksın intizar

Kinaye

Klasik Türk şiirinde anlatılmak istenileni üstü kapalı bir biçimde, benzetme amacı güdülmeyen, üstü kapalı bir şekilde yapılan anlatma sanatı olarak tanımlanır. Kinayede, mecaz anlam gerçek anlamdan daha üstün olup vurgulanan ögedir (Aktaş, 2002). “Filan adamın kapısı açıktır.” cümlesinde “kapısı açıktır” sözü iki anlamda kullanılmıştır. Gerçek anlamda, kapı gerçekten açıktır; mecaz anlamda ise adamın konuksever olduğu ifade edilir (Kudret, 2003).

Teşbih (Benzetme)

Gerek edebî eserlerde gerekse günlük hayatta sıkça karşılaşılan dil kullanımlarından biri benzetmelerdir. Yabancı uyruklu öğrenciler gündelik hayatlarında karşılaştıkları bazı benzetmelerde anlamı kurmakta zorlanmaktadır. Çünkü benzetilen ile benzeyen arasındaki benzetme yönünün bir anda kavranabilmesi mümkün olmayabilmektedir.

Aydın (2006), Türkçenin eski Türk yazıtlarından bu yana mecazlar, deyimler, benzetmeler, ikilemeler vb. birçok dil kullanımına sahip olması özellikle benzetmenin çok sık kullanılmasının, dilimizin hem köklü tarihini hem de işlevliğini gösterdiğini belirtir. Benzetme, işleminde asıl konu olan şeye benzeyen (tenor), kendisine benzetilen şeye benzetilen (vehicle) adı verilmiştir. Benzetme işleminde benzetme yönü önemli bir ögedir ve bu yönün belirtilmemesi eğretilmeye neden olur (Özünü, 2001). Benzetmede bu öğelerin yanı sıra kullanılan dördüncü unsur benzetme edatıdır. Gibi, göre, kadar edatlarının benzetme anlamı içeren cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Benzetme unsurlarına örnek olarak “işten gelince buz gibi soğuk bir karpuz yedik” (benzetilen: buz, benzeyen: karpuz, benzetme yönü: soğuk, benzetme edatı: gibi) cümlesi gösterilebilir.

Tevriye

Coşkun (2007), tevriye sanatını, söze nükte ve güzellik katan, onun anlamını zenginleştiren en önemli sanatlardan birisi olduğunu ifade eder ve tevriye kelimesinin Arapça verâ kökünden türetildiğini, “verâ”nın; geri, arka, öte; tevriye de gizlemek, saklamak anlamında olduğunu belirtir. Dilimizde yer yer kullanılan tevriyeli anlatımların yabancı uyruklu öğrenciler tarafından anlaşılmasında zorluk çekildiği görülmektedir. Meşhur bir beyit olarak Baki'nin beytinde “Bâkî” sözcüğünü hem kendi adı hem de sonsuz anlamında kullandığı için tevriye yapmıştır.

Âvâzeyi bu âleme Dâvud gibi sal
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş.

(Bâkî)

İkileme

Hatiboğlu'na göre (1971: 9) ikileme, “anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması”dır. Türkçe ikilemeler bakımından oldukça zengin bir dildir. İkilemeler, Türkçenin zenginliğini ve yaratma gücünü gösterir (Yastı, 2007). Türkçede fakir fukara, fitne fücur, ileri geri, yalan yanlış, eğri büğrü, el ense (çekmek), eciş bücüş vb. farklı yapılarla binlerce ikileme kullanımı vardır. Bu yapılarıdaki kelimeler tek başına kullanıldıkları anlamın dışında farklı anlamlarda ve vurgulamalarda kullanılmaktadır. Bu durum yabancı uyruklu öğrencilerin, bazen ikilemelerde ortaya konan anlamı çıkarmalarını güçleştirmektedir.

Argo

Argo, her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir (Aksan, 1998). Çıfci (2006), argonun ilgi çekici bir araştırma alanı olarak tıpkı dilbilimi gibi, bilim dünyasının ilgisini son yüzyıllarda (18. yüzyıl) çekmeye başladığını ve ülkemizde son yıllarda araştırmacıların ilgisini yoğunlaştırmasına rağmen kapsamlı şekilde ele alındığı söylenemeyecek kadar az işlenmiş bir konu olduğunu belirtir. Dilin sosyokültürel boyutu düşünüldüğünde, argo kullanımlarına çok sık bir şekilde rastlanıldığı görülmektedir. Öğrencilerin de kendi aralarında argo kelimeleri kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Kocaer (2006), argo kullanımının kızılı erkekli gençlik kuşağında çok yaygınlaştığını özellikle 30’lu yaşlarının üzerinde olan ve gençlik kuşağının dışındaki insanlar için bu durumun bazen rahatsızlık verici bir duruma geldiğini belirtir. Dolayısıyla yapılan çalışmalar, argonun da dil kullanımları içinde yaygınlaştığını ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Amacı

Her milletin kültürü; deyimler, atasözleri, kalıp sözler, ikilemeler, kinayeler vb. söz sanatları yolu ile dilde yerini bulur. Bu çalışmanın amacı, ikinci dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kültürel durumlara bağlı olarak zorlandıkları dil kullanımlarını tespit etmektir. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranacaktır:

1. İleri düzey dil yeterliliğine sahip yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel bağlamda anlamakta zorlandıkları dil kullanımları nelerdir?
2. Öğrencilerin anlamlandırmada zorlandıkları dil kullanımları nasıl sınıflandırılmaktadır?
3. İleri düzey dil yeterliliğine sahip öğrencilerin anlamakta zorlandıkları dil kullanımlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması yöntemi ile desenlenmiştir. Durum çalışması, bir olgunun kendi doğal düzeni içerisinde derinlemesine incelenmesidir (Bhattacharjee, 2012: 93). Durum çalışmalarında, diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi anlam ve anlayışın sorgulanması söz konusudur (Merriam, 2013: 39). Durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç olayın derinlemesine incelenmesidir. Bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumunu nasıl etkiledikleri ve durumdan nasıl etkilendikleri ortaya konulmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 83). Durum çalışmalarının birden çok deseni vardır. Bu çalışmada “bütüncül tek durum deseni” kullanılmıştır. Bütüncül tek durum deseninde tek bir analiz birimi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 326). Çalışmada, ileri düzey yabancı uyruklu öğrencilerin dil tecrübelerinden yararlanılarak zorlandıkları kültürel dil unsurlarının tespit edilmesi çalışılacağı için bütüncül tek durum deseninin araştırmaya uygun bir yaklaşım olduğu düşünülmüştür.

Çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 10 yabancı uyruklu öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcısı öğrenciler, farklı bölümlerde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler arasından ve gönüllülük esasına bağlı olarak seçilmiştir. Araştırma katılımcılarının belirlenmesi, amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme yöntemine göre yapılmıştır. Ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş bir dizi ölçütün karşılanması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 140). Bu amaçla, araştırmaya katılan öğrencilerin a) yabancı uyruklu olması, b) ileri dil düzeyinde olması, c) lisans öğrenimini sürdürüyor olması ve d) iki ve daha fazla yıl Türkiye’de bulunmuş olmaları ölçütleri düşünülerek çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin dil tecrübeleri, ülke, cinsiyet ve Türkiye’de bulunma durumları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Kişisel Özellikleri

No	Kod Adı	Ülke	Cinsiyet	Dil Bilme Durumu	Türkiye’de Bulunma Durumu
1	Ö1	Kırgızistan	Erkek	Kırgızca, Rusça, İngilizce, Türkçe, Özbek, Kazakça	4 yıl
2	Ö2	Arnavutluk	Erkek	İngilizce, İtalyanca	2 yıl
3	Ö3	Suriye	Kız	İngilizce	3 yıl
4	Ö4	Nijerya	Erkek	İngilizce, Hansa, Fulfulde, Kanuri, Türkçe	5 yıl
5	Ö5	Gürcistan	Erkek	Rusça, İngilizce, Japonca	4 yıl
6	Ö6	Etiyopya	Erkek	İngilizce, Arapça, Amharaca, Tigrigna, Türkçe	3 yıl
7	Ö7	Çin	Kız	Uygurca, Çince, İngilizce	2 yıl

8	Ö8	Türkmenistan	Erkek	Türkmençe, Rusça, İngilizce, Türkçe	5 yıl
9	Ö9	Yunanistan	Kız	İngilizce, İtalyanca, Fransızca	3 yıl
10	Ö10	Hindistan	Erkek	Hitçe, Rusça	3 yıl

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğu iki dilden fazla dil bilmektedir. Türkiye’de bulunma durumları bütün katılımcıların iki yıldan fazladır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 6’sı kız, 4’ü erkektir. Öğrencilerin kişisel özelliklerinin ölçüt örnekleme bağı olarak belirlenen ölçütlere uygun olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Öğrenci Kişisel Bilgi Formu, katılımcıların, Türkiye’de bulunma süresi, cinsiyeti, kaç dil bildiği, ülkeleri vb. bilgiler verilerin analizi için oldukça önem taşımaktadır. Çalışmada ölçüt örnekleme kullanıldığı için katılımcıların özelliklerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi amacıyla kişisel bilgi formları kullanılmıştır. Araştırma kapsamında öngörülen 18 öğrenciye kişisel bilgi formları doldurtulmuş, bunlardan 10 öğrenci özelliklerine bağı olarak araştırmanın katılımcı grubuna dâhil edilmiştir.

Yapılandırılmış öğrenci günlüğü, çalışmanın temelini oluşturan veri toplama aracıdır. İleri düzey yabancı uyruklu öğrencilerin gün içerisinde karşılaştıkları ve anlamını bulmakta zorlandıkları kelimeler ya da kelime grupları bu günlükler aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmada öğrencilere verilen günlükte anlamını bulmakta zorlanılan kelime grupları ile karşılaşılan durumun bağlamını birlikte vermeleri istenilmiştir. Çalışmada her bir yabancı uyruklu öğrenci 30 gün boyunca bu günlükleri doldurmuş ve çalışmanın ana verileri elde edilmiştir.

Görüşme, özellikle nitel araştırma yaklaşımlarında kullanılan bir tekniktir. Çalışmada, öğrenci günlüklerinin yorumlanması adına, ikinci veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Böylece araştırmanın güvenilirliğini artırmak amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmenin tercih edilmesi, öğrencilerin karşılaştıkları hangi dil kullanımının onları zorladığına ilişkin görüşleri ile günlüklerin daha anlaşılır olması ve açıklanması bakımından önemlidir.

Verilerin Analizi

Nitel verilerin analizinde Strauss ve Corbin (1990), betimsel analiz ve içerik analizi olmak üzere iki yaklaşımdan söz eder (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada, yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları dil güçlükleri çalışma öncesinde araştırmacı tarafından oluşturulan bir çerçeveye bağı olarak yorumlandığı için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Betimsel analizin 1) bir çerçeve oluşturma, 2) tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, 3) bulguların tanımlanması ve 4) bulguların yorumlanması olmak üzere dört basamağı vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaşılabilecekleri dil zorlukları, yabancılara Türkçe öğretimi alan yazınında ve dilin kullanımlarına ilişkin edebiyat alan yazınında tanımlandığı için betimsel analiz tercih edilmiştir. Çünkü araştırmacı tarafından, öğrencilerin karşılaştıkları durumlara ait yeni bir kodlama yapılmamış ve alan yazında var olan terimler kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

İleri Düzey Dil Yeterliliğine Sahip Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Kültürel Bağlamda Anlamakta Zorlandıkları Dil Kullanımlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

10 farklı ülkeden gelen, TÖMER’de bir yıl hazırlık okuduktan sonra ÇOMÜ’de öğrenim gören ileri düzey dil yeterliliğine sahip 10 yabancı uyruklu öğrencinin, 30 gün boyunca tuttıkları günlüklerinde anlamını kurmakta zorlandıkları birçok dil kullanımı olduğu görülmüştür. Tablo 2’de Kırgız öğrencinin yaşadığı dil zorlukları gösterilmiştir.

Tablo 2: Kırgız Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

Numara	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Öğrenci
1	Oğlum askerden gelince inşallah başını bağlarız.	Bir tanıdığım kişinin annesi oğlu askerden gelince demişti.	Deyim (mecaz)	Ö1 (Kırgız)
2	Sular gitti.	Türkiye’ye ilk geldiğimde evde otururken bir arkadaş dediğinde “nereye gitmiş” demiştim.	Tevriye	Ö1 (Kırgız)
3	Bu esnafı gözüm tutmadı.	Arkadaşlarımın alışveriş yaparken sık sık kullandığı bir sözdü.	Deyim (mecaz)	Ö1 (Kırgız)
4	Bahçelievler’e geldik.	İstanbul’da arkadaş bir saattir sürekli bahçeli ev aramıştı.	Tevriye	Ö1 (Kırgız)
...
173	Bu bilgileri yedirerek öğretmeliyiz.	Hocamdan duymuştum.	Kinaye	Ö1 (Kırgız)
174	Tüm bu yanlışlar senin hayatına mal olabilir.	Filmde duydum.	Deyim (Mecaz)	Ö1 (Kırgız)
175	Bana şube müdürünü bağla.	Filmde duydum.	Kinaye	Ö1 (Kırgız)
176	Seni gökte ararken yerde buldum.	Uzun zamandır görüşmeyi umduğu bir arkadaşıyla yolda karşılaştı arkadaşım söylemişti.	Tezat/Deyim	Ö1 (Kırgız)

Kırgızistanlı Ö1 kodlu öğrencinin günlüklerine 176 dil kullanımı yansımıştır. 6 farklı dil bilen Kırgız öğrenci 4 yıl boyunca Türkiye’de bulunmasına rağmen Türkçedeki mecazlar, kinayeler, tevriyeler vb. kullanımlarda sık sık zorlanmıştır. Gerek toplum çerisinde gerekse televizyonlarda ve okuduğu kitaplarda öğrenciyi zorlayan birçok dil kullanımı olmuştur. Tablo 3’te Arnavut öğrencinin dil günlüğüne yansıyanlar verilmiştir.

Tablo 3: Arnavut Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

Numara	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Öğrenci
1	Taş atmak.	Arkadaşlarım evde tartışırken söylemişti.	Deyim/Kinaye	Ö2 (Arnavut)
2	Bu olay üzerine bütün köy ayaklandı.	Gazete haberinde okudum.	Ad aktarması/Mübalağa	Ö2 (Arnavut)
3	Beyaz perdenin en iyi sanatçısıdır.	Gazete haberinde okudum.	Benzetme/İstiare	Ö2 (Arnavut)
4	Eli kulağında	Notları açıklamakta geciken hocası için arkadaşım söylemişti.	Deyim/Mecaz	Ö2 (Arnavut)
...
96	Hadi ama buraya kurtlarımızı dökmeye geldik.	Kına gecesinde geçen bir konuşma	Deyim(Mecaz)	Ö2 (Arnavut)
97	Çocuk bu günlere tırnaklarıyla kazıya kazıya geldi.	Arkadaş ortamında geçen bir konuşma.	Deyim(Mecaz)/Mübalağa	Ö2 (Arnavut)
98	Uyumadım ki ben şekerleme yaptım.	Evde geçen bir konuşma.	Tevriye	Ö2 (Arnavut)
99	Senin için saçımı süpürge ettim.	Karı-koca arasında geçen bir konuşma	Deyim(Mecaz)/Mübalağa	Ö2 (Arnavut)

Ö2 kodlu Arnavut öğrenci, iki yıldır Türkiye’de yaşamaktadır. Kırgız öğrenciye oranla çok daha az dil kullanımını günlüğüne yansıtmıştır. Bu durum, sadece bu verilere bakarak Kırgız öğrenciye göre daha az zorlandığı anlamına gelmemektedir. İki dil bilen Arnavut öğrencinin 30 gün boyunca tuttuğu dil günlüklerine 99 ifade yansımıştır. Öğrencinin saçımı süpürge ettim, bu günlere tırnaklarımı kazıyarak geldim gibi birçok Türkçe deyim anlamını kurmakta zorlandığı görülmüştür. Tablo 4’te Suriyeli öğrencinin dil günlüklerine yansıyanlar gösterilmiştir.

Tablo 4: Suriyeli Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Öğrenci
1	Bir tabak daha yesin.	Evde geçen bir konuşma.	Ad aktarması	Ö3 (Suriye)
2	Gökten bereket yağıyor.	Haber Manşeti	Hüsn-ü talil	Ö3 (Suriye)
3	Maç sonrasında bütün İstanbul ayağa kalktı.	Haber Manşeti	Ad aktarması/Deyim (Mecaz)	Ö3 (Suriye)
5	Tencere kaynıyor.	Evde geçen bir konuşma.	Ad aktarması/Kinaye	Ö3 (Suriye)

...
134	İstanbul havuzda serinledi.	Gazete manşeti	Ad aktarması	Ö3 (Suriye)
135	Bir tabak daha yer misin?	Misafir olarak gittiğim bir yerde duymuştum.	Ad aktarması	Ö3 (Suriye)
136	Bileti gişeden al.	Sinemaya gittiğim arkadaşım söylemişti.	Ad aktarması	Ö3 (Suriye)
137	Düğünde en çok o göbek attı.	Düğün dönüşü arkadaşım söylemişti.	Deyim (Mecaz)	Ö3 (Suriye)

Suriyeli Ö3 kodlu öğrencinin günlüklerine 137 dil kullanımı yansımıştır. 3 yıldır Türkiye’de bulunan Suriyeli öğrencinin özellikle ad aktarmaları konusunda zorlandığı görülmektedir. Tablo 5’te Nijeryalı öğrencinin zorlandığı dil kullanımları yansıtılmıştır:

Tablo 5: Nijeryalı Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Öğrenci
1	Arkamda babam varken kimseden korkmuyorum.	Ev arkadaşımduymuştum.	Tevriye	Ö4 (Nijerya)
2	O ev güneş görmüyor.	İlk geldiğimde ev ararken arkadaşımduymuştum.	Ad aktarması	Ö4 (Nijerya)
3	Bu yaşıma kadar dedemin gölgesinden ayrılmadım.	Bir arkadaşımduydum.	Tevriye	Ö4 (Nijerya)
4	En iyi arkadaşımı bu zor gününde arkadan vurdu.	Bir arkadaşım tartıştığı biri için söylemişti.	Deyim (Mecaz)/Mübalağa	Ö4 (Nijerya)
...
76	Sabahın köründe bu ne gürültü?	Karşı komşumuz söyledi.	Teşhis	Ö4 (Nijerya)
77	Elin oğlu sana böyle bakar mı?	Ev arkadaşımduymuştum.	Kinaye	Ö4 (Nijerya)
78	Ben sizin için saçımı süpürge ettim.	Arkadaşım annesiyle konuşurken duymuştum.	Deyim (Mecaz)	Ö4 (Nijerya)
79	Bu ilişkiyi yürütemiyoruz.	Kafede oturan iki sevgili arasında geçen bir sohbetten duymuştum.	Kinaye	Ö4 (Nijerya)

Nijeryalı Ö4 kodlu öğrencinin 30 gün boyunca tuttuğu günlüklerine 79 dil kullanımı yansımıştır. 4 farklı dil bilen 5 yıldır Türkiye’de yaşayan Nijeryalı öğrenci deyimler, ad aktarmaları, mecazlar, tevriyeler, kalıp ifadeler vb. birçok farklı zorlukla karşılaşsa da diğer öğrencilere oranla daha az dil zorluğunu günlüküne yansıttığı görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak öğrencinin uzun yıllar Türkiye’de bulunması gösterilebileceği gibi bazı kişisel özelliklerinden de kaynaklanabileceğini söylemek mümkündür. Tablo 6’da Gürcistanlı öğrencinin dil kullanımları verilmiştir:

Tablo 6: Gürcistanlı Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Katılımcı
1	Yüzünü gören cennetlik!	Çoktan görmediğim bir arkadaşımın duymuştum.	Kalıplaşmış ifade/Ünlem	Ö5 (Gürcistan)
2	Benimle çıkar mısın?	Kafede oturan bir erkek ve bir kızın konuşmasında duymuştum.	Kinaye	Ö5 (Gürcistan)
3	Sen tam bir ağzı açık ayran budalasısın.	Yerel ağızda	Deyim (Mecaz)	Ö5 (Gürcistan)
4	Çay dökmek, Çay katmak.	Yerel ağızda	Deyim (Mecaz)	Ö5 (Gürcistan)
...
58	Ali'nin eli uzundur.	Arkadaşlarla kahvede otururken yan masada konuşanlardan duydum.	Deyim (Mecaz)	Ö5 (Gürcistan)
59	Ne örüyor?	Yerel ağızda 'ne yapıyorsun 'anlamında kullanılır.	Kinaye	Ö5 (Gürcistan)
60	Göz boyamak	Okul arkadaşım söylemişti.	Deyim (Mecaz)	Ö5 (Gürcistan)
61	Çıkmak	Kafede yan masada oturan kızdan duydum.	Kinaye	Ö5 (Gürcistan)

4 yıldır Türkiye'de yaşayan Gürcistanlı Ö5 kodlu öğrencinin 30 gün boyunca tuttuğu dil günlüklerine diğer öğrencilere oranla oldukça az ifade yansımıştır. 3 dil bilen Gürcistanlı öğrencinin günlüklerine anlamını kurmakta zorlandığı 61 dil kullanımı yansımıştır. Öğrencinin ağırlıklı olarak deyim, kinaye ve yöresel kullanımlarda zorlandığı görülmüştür. Tablo 7'de Etiyopyalı öğrencinin günlüğüne yansıyanlar gösterilmiştir:

Tablo 7: Etiyopyalı Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Katılımcı
1	Kafası karışmak	Sınavdan önce arkadaşım söylemişti.	Deyim (Mecaz)	Ö6 (Etiyopya)
2	Turp gibi	Film repliği	Teşbih	Ö6 (Etiyopya)
3	Adam sarrafı	Oturduğum bir kafede bir kişiden duymuştum.	Kinaye	Ö6 (Etiyopya)
4	Ağzında bakla ıslanmamak	Bizim sınıftaki birine söyleniyordu.	Deyim (Mecaz)	Ö6 (Etiyopya)
...
75	Genç çift dünya evine girdi.	Gazete haberinde okudum.	Kapalı İstiare	Ö6 (Etiyopya)
76	Fatih'in aslanları yine destan yazdılar.	Gazete manşeti	Kapalı istiare/Mübalâğa	Ö6 (Etiyopya)
77	Bugün bana çok soğuk davrandı.	Okul kantininde oturanlar arasındaki konuşmalardan duydum.	Kinaye	Ö6 (Etiyopya)
78	Bu dükkânda yok yok.	Markette kadınlar konuşurken duymuştum.	Tekrar/Kinaye	Ö6 (Etiyopya)

Etiyopyalı Ö6 kodlu öğrencinin dil günlüklerine 78 dil kullanımı yansımıştır. 4 dil bilen Ö6 kodlu öğrencinin özellikle Türkçede deyimler, ad aktarması ve kinayelerde zorlandığı dil günlüklerine yansımıştır. Tablo 8’de Çinli öğrencinin tespitlerine yer verilmiştir.

Tablo 8: Çinli Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Katılımcı
1	Şark sofrası	Restoran tabelasında okumuştum.	Ad aktarması	Ö7 (Çin)
2	Yolunacak bir kaz gibi görmek.	İnternet Haberi	Deyim (Mecaz)/Teşbih	Ö7 (Çin)
3	Sana yağlı sokak.	Arkadaşlarım temiz ve düz cadde için kullanıyorlardı.	Tevriye/Mecaz/Mübalağa	Ö7 (Çin)
4	Ünlü kalemler İstanbul’da toplandı.	Gazete manşeti	Kapalı İstiare/Ad aktarması	Ö7 (Çin)
...
165	Şımsırık olmak.	İzmirli bir arkadaşım çok terleyince dedi.	Deyim (Mecaz)	Ö7 (Çin)
166	Bu sözleri beni derinden yaraladı.	Film repliği	Deyim (Mecaz)	Ö7 (Çin)
167	Karnım zil çalıyor.	Ev arkadaşım söylemişti.	Deyim (Mecaz)	Ö7 (Çin)
168	Kafayı yemek.	Telefon konuşması esnasında kulak misafiri olunması.	Deyim (Mecaz)	Ö7 (Çin)

Çin’den gelen 2 yıldır Türkiye’de bulunan Ö7 kodlu öğrenci, 168 dil kullanımını günlüklerine yansıtmıştır. 3 farklı dil bilen Çinli öğrencinin, diğer öğrencilere göre daha çok dil kullanımını günlüğüne yansıttığı görülmüştür. Öğrencinin kendini sosyal bir kişilik olarak tanımlamasının bunda oldukça önemli olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü öğrencinin sosyal hayat içerisinde karşılaştığı dil zorlukları yöresel kullanımdan, deyimlere, kişileştirmelerden kinayelere geniş bir yelpazeye ulaştığı görülmektedir. Tablo 9’da Türkmenistanlı öğrencinin günlüklerine yansıyan ifadeler yer verilmiştir.

Tablo 9: Türkmenistanlı Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Katılımcı
1	Annem ocağı yaktı.	Misafirlğe gittiğim bir evde duymuştum.	Kinaye/Ad aktarması	Ö8 (Türkmenistan)
2	Kolayı bir dikişte bitirdi.	Arkadaşım söylemişti.	Kinaye	Ö8 (Türkmenistan)
3	Kardeşim yeni çalıştığı işte dikiş tutturamadı.	Ev arkadaşımdu duymuştum.	Deyim (Mecaz)	Ö8 (Türkmenistan)
4	Elimde kapı gibi sözleşmem var.	Emlakçıdan duymuştum.	Teşbih/Kinaye	Ö8 (Türkmenistan)
...
182	Alemdar Bey gözü kara bir insandı.	Filmde duymuştum.	Deyim (Mecaz)	Ö8 (Türkmenistan)
183	Kürekte hiç var.	Okuduğum bir kitapta görmüştüm.	Mecaz	Ö8 (Türkmenistan)

184	Bizim peder bugün yine gelmedi.	Evde geçen bir konuşma.	Ad aktarması	Ö8 (Türkmenistan)
185	Annem bulaşıkları yıkamadığım için bana fırça attı.	Misafirlige gittiğim bir konuşmada duymuştum.	Deyim (Mecaz)	Ö8 (Türkmenistan)

Katılımcılar içerisinde en fazla dil kullanımını günlüklerine yansıtan öğrenci Türkmenistanlı Ö8 kodlu öğrenci olmuştur. 5 yıldır Türkiye’de yaşayan öğrenci oldukça da sosyaldir. Sınıf başkanlığını da üstlendiğini belirten öğrenci bu sayede çok daha fazla dil kullanımı ile karşılaştığını ifade etmiştir. Tablo 10’da ise Yunanistanlı öğrencinin anlamakta zorlandığı dil kullanımları yansıtılmıştır.

Tablo 10: Yunanistanlı Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Katılımcı
1	Bir gecede saçlarına ak düşmüştü.	Mahallede oturanlar arasında geçen bir cümle.	Deyim (Mecaz)	Ö9 (Yunanistan)
2	Muavine “Şuradan bir Küçük Çekmece uzatır mısın?” dedi.	Otobüsle Terzioğlu Kampüsüne giderken duymuştum.	Ad aktarması	Ö9 (Yunanistan)
3	Efkârdan yine bir büyük devirdi.	Arkadaşım içki içen birisi hakkında söylemişti.	Kinaye	Ö9 (Yunanistan)
4	Müdürün arkası sağlamdı.	Bankada beklerken biri söylemişti.	Deyim (Mecaz)	Ö9 (Yunanistan)
...
97	Şu konuya hiç göz attın mı?	Sınıf arkadaşım sormuştu.	Deyim (Mecaz)	Ö9 (Yunanistan)
98	Dedem çok soğukkanlıdır.	Bir arkadaşım söylemişti.	Deyim (Mecaz)	Ö9 (Yunanistan)
99	Bu depoyla Antalya’ya kadar gideriz.	Geziye giderken otobüs şoförü söylemişti.	Ad aktarması	Ö9 (Yunanistan)
100	Adresi bir de şu büfeye sorsak mı?	İlk geldiğimde arkadaşımдан duymuştum.	Ad aktarması	Ö9 (Yunanistan)

Komşu ülke Yunanistan’dan gelen Ö9 kodlu öğrenci, günlüklerine 100 dil kullanımı yansıtmıştır. Türkçenin deyimler bakımından çok zengin olduğunu belirten öğrenci Yunancada Osmanlı zamanında Türklere geçen birçok deyim yer aldığını da ifade etmiştir. Örneğin “tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş” deyiminin Yunancada yer aldığını belirtmiştir. 3 farklı dil bilen Ö9 kodlu öğrenci “*bu süreçte daha dikkatli olduğum için tam anlayamadığım birçok kullanım olduğunu gördüm*” ifadesini kullanmıştır. Tablo 11’de Hindistanlı öğrencinin karşılaştığı dil yapıları verilmiştir:

Tablo 11: Hindistanlı Öğrencinin Anlamakta Zorlandığı Dil Kullanımları

No	Kullanım	Bağlam	Açıklama	Katılımcı
1	İsim kök fiil kök.	Hocamdan duydum.	Kinaye	Ö10 (Hindistan)
2	Aralık	Ay adı	Kinaye	Ö10 (Hindistan)
3	İmambayıldı.	Yemek adı	Kinaye	Ö10 (Hindistan)
4	Sisten 50 kişi can verdi.	Gazete manşeti	Deyim (Mecaz)	Ö10 (Hindistan)

...
79	Çocuklar bayram sabahı camiyi bekliyorlardı.	Gazetede köşe yazısında okudum.	Ad aktarması	Ö10 (Hindistan)
80	Ocak'ta enflasyon kapıya dayandı.	Gazete manşeti	Deyim (Mecaz)	Ö10 (Hindistan)
81	Ramazanda belediye yoksullara bakıyordu.	Gazete haberinde okudum.	Kinaye	Ö10 (Hindistan)
82	Dün kafede arkadaşlarım hesabı bana kitlediler.	Evde geçen bir konuşma.	Kinaye	Ö10 (Hindistan)

Araştırmanın son katılımcısı Ö10 kodlu Hindistanlı öğrenci 30 günlük süreçte f=82 dil kullanımı tespit edebilmiştir. 4 dil bilen öğrencinin Türkçede deyimler, kinayeler ve ad aktarmalarında daha çok zorlandığı görülmüştür. Öğrenci iki yıldır Türkiye’de bulunmaktadır ve kendisi bu süreçte yaşadıklarını ve Türkçeye bakışını “*Türkçe, her geçen gün daha öğreneceğim çok şey var dediğim, çok anlamlı bir dil.*” ifadeleriyle açıklamıştır.

Öğrencilerin Anlamlandırmada Zorlandıkları Dil Kullanımlarının Sınıflandırılmalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışmanın katılımcısı olan 10 yabancı uyruklu lisans öğrencinin, 30 gün boyunca tuttıkları günlüklerde anlamlandırmakta zorlandıklarını belirttikleri dil kullanımları önce araştırmacı tarafından analiz edilmiş, ardından ise iki farklı uzman tarafından kontrolleri yapıldıktan sonra son hâli verilmiştir. Tablo 12’de öğrencilerin karşılaştıkları dil kullanımlarının sınıflandırılması ve sıklıkları verilmiştir.

Tablo 12: Öğrencilerin Zorlandıkları Dil Kullanımları ve Sıklıkları

No	Dilsel Kullanım	f
1	Deyim	458
2	Kinaye	288
3	Ad aktarması	166
4	Tevriye	105
5	Teşbih	52
6	Mübalâğa	46
7	Kalıp Söz	36
8	Kapalı İstiare	28
9	Atasözü	15
10	Teşhis	12
11	Hüsn-i Talil	8
12	Tezat	7
13	Tekrir	6
14	İstifham	5
15	İkileme	4
16	Nida	3
17	Tenasüp	3
18	Açık İstiare	2
19	Argo	2
20	İbham	1
21	Telmih	1
22	Lügaz	1
Toplam		1249

Tablo 12 incelendiğinde yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe kullanırken anlamını kurmakta zorlandıkları dil yapılarımızın başında deyimler gelmektedir. Bu çalışmada deyimler 458 kez yabancı uyruklu öğrencilerin günlüklerine yansımıştır. Yabancı uyruklu öğrenciler Türkçenin deyimler bakımından öğrendikleri diğer dillere oranla oldukça zengin olduğunu belirtmişlerdir. Çoğu zaman kendi dillerinde karşılığı bulunmayan bu ifadeler onların sık sık günlüklerinde yer almıştır. Etiyopyalı öğrencinin *“Arkadaşlarla konuşurken yurttta, okulda her gün yüzlerce deyimle karşılaşıyorum ve hâlâ duymadığım, bilmediğim birçok deyim çıkıyor”* ifadeleri yabancı uyruklu öğrenciler için deyimlerin zorluğunu dile getirmesi bakımından önemli görünmektedir. Öğrencilerin karşılaştıkları deyimlerden birkaç örnek şu şekildedir:

“Şu konuya hiç göz attın mı?”, “Dedem çok soğukkanlıdır.”, “Ablanın eli çok ağır”, “İki dirhem bir çekirdek”, “Sen, benim ilk göz ağrısın.”, “Kan tutması.”, “Bel bağlamak”, “Küplere binmek.”, “Hapı yutmak”, “Çiğ yemedim karnum ağrısın.”.

Tablo 12 incelendiğinde karşımıza çıkan ikinci dil kullanımının kinaye olduğu görülmektedir. Yabancı uyruklu öğrenciler buldukları ortamlarda 288 kez kinayeli dil kullanımını ile karşılaşmışlardır. Öğrencilerin karşılaştıkları kinaye örneklerinden bazıları şunlardır: *“Bu saatten sonra matematiği öğrenemem.”, “Ev arkadaşı Ezgi’ye “Makine bitti alabilirsin.” dedi. “Sağ olun bizim gelin dört aylık yüklü.”, “Yarın akşam maç var Özgür’e söyle ekmesin bizi.”, “Kelle Çevirme”, “Koca bir tabak makarnayı on dakikada götürdü.”, “Ben geçen hafta bu konuyu atlamışım.”, “Kahveli kazağını giy.”, “Kardeşini hep ezdi.”, “Bu bilgileri yedirerek öğretmeliyiz.”.*

Yabancı uyruklu öğrencilerin anlamlarını kurmakta sık sık zorlandıkları diğer bir dil kullanımı ise ad aktarmalarıdır. Öğrenciler 166 kez anlamını bir anda bulamadıkları ad aktarması ile karşılaşmışlar ve bunları günlüklerine yansıtmışlardır. Öğrencilerin günlüklerindeki ad aktarmalarına şunlar örnek gösterilebilir: *“Ben bir tabak daha alayım.”, “Şişeyi bitirme.”, “Huzurla yaşayacağı bir çatısı olsun istiyorum.”, “Bu depoyla Antalya’ya kadar gideriz”, “Kaçtaki otobüse bineceksin?”, “Mutfakta çaydanlık kaynıyor.”, “Okul yarın topluca geziye gidecek.”, “Evi üç ün sonra taşıyacağız.”, “Sobayı ne zaman yakacaksın.”, “Adresi köşedeki bakkala soralım.”.*

İleri düzey yabancı uyruklu öğrencilerin anlam bakımından zorlanarak günlüklerine yansıttığı bir diğer kullanım tevriyelerdir. Bir sözün birden fazla anlamda kullanılabilen olması çoğu zaman onları yanılgıya düşürmektedir. Öğrencilerin günlüklerine 105 kez tevriyeli dil kullanımını yansıttıkları görülmüştür. Örnek olarak şunlar verilebilir: *“Bahçelievler’e geldik.”, “Sular gitti.”, “Kardeşime dediğim sözlerin arkasındayım.”, “Kız kocaya kaçmış.”, “Afet geliyor.”, “Kaptan burada kalabilir miyim?” “Bu yaşıma kadar dedemin gölgesinden*

ayrılmadım.”, “Niye saçımı çektin, çok kırıldım.”, “Beni cepten ara.”, “Sıcak renklerden çok hoşlanırım.”.

Yabancı uyruklu öğrencilerin zorlandıkları diğer bir dil kullanımı teşbihtir. Öğrencilerin günlüklerinde 52 kez teşbih ifadesine yer verildiği görülmüştür. Bunlara örnek olarak şu kullanımlar gösterilebilir: “Büyüyünce kaldırım mühendisi olacak.”, “Kalbin çöle döndükçe yaşadığın her aşk erozyona uğrar.”, “Kendimi turp gibi hissediyorum.”, “Hava çelik sanki.”, “Sınıfta laf salatası yapıyordu.”, “Bana kafa kâğıdını göster.”, “O adam ipsizden biri, hiçbir işe yaramaz.”, “Benim babam Toyota gibi adam.”, “Eskiden pazardan alınan ürünle mağazadan alınan ürünün arasında dağ gibi fark vardı.”, “Kaz tüyü bunlar kaz tüyü.”

Öğrencilerin bu ifadelerin yanında mübalağa 46, kalıp söz 36, kapalı istiare 28, atasözü 15, teşhis 12, hüsn-i talil 8, tezat 7, tekrar, 6, istifham 5, ikileme 4, nida 3, tenasüp 3, açık istiare 2, argo 2, ibham 1, telmih 1, lügaz 1 olmak üzere anlamlandırmakta zorlandıkları dil kullanımları ile karşılaştıkları görülmüştür.

İleri Düzey Dil Yeterliliğine Sahip Öğrencilerin Anlamakta Zorlandıkları Dil Kullanımlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın katılımcısı öğrencilerle günlüklerin derlenmesinden sonra yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde onların Türkçe ve ileri düzeyde anlamını tam olarak çözemedikleri ve bir an duraksadıktan sonra anlamlandırmaya çalıştıkları dil kullanımlarına ilişkin görüşleri alınmış ve analiz edilmiştir.

Türkçenin Deyim Zenginliği ve Sürekli Kullanılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin, öncelikle üzerinde durdukları noktalardan biri deyimler olmuştur. Katılımcı öğrencilerin hepsi Türkçenin bu yapısına görüşmelerde değinmişlerdir. Ö9 kodlu Yunanistanlı öğrencinin “*Türkçeyi deyimleri öğrenmeden anlamak mümkün değil*” ifadeleri bunu ortaya koymuştur. Ö10 kodlu Hindistanlı öğrenci ise “*ilk geldiğime oranla daha iyi olsam da bazen bu deyimlerin bir sonu mu yok mu diye düşünüyorum yani akluma takılıyor*” ifadeleri ile hem bir deyimi cümlesinde kullanmış hem de deyimlerin dilimizdeki zenginliğine işaret etmiştir.

Kinayeli Kullanımların Şaşırtması

Yabancı uyruklu öğrenciler görüşmelerde; evde, yurttan ve okulda öğrenci arkadaşlarının özellikle kinayeli kullanımlarında çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Ö1 kodlu Kırgız öğrencinin “Koca bir tabak makarnayı on dakikada götürdü.”, ifadesini ev arkadaşından “Ben geçen hafta bu konuyu atlamışım.” ifadelerini ise okulda sınıf arkadaşından duyduğunda

zorlandığını belirtmiş ve şu şekilde görüşlerini açıklamıştır: “Arkadaşların ne demek istediğini bazen anlamıyorum. Çoğu zaman kinaye yaptım onun için anlamadın diyenler de oluyor. Özellikle samimi arkadaşlar bu durumda bizimle takılıyorlar.”(Ö1)

Yanlış Anlaşımaların Gülünç Durumlara Neden Olması

Yabancı uyruklu öğrencilerin anlamını kurmakta zorlandıkları dil kullanımları, çoğu zaman gülünç durumlara neden olabilmektedir. Ö1 kodlu Kırgız öğrenci, ders verdiği bir öğrencinin velisi ile görüşürken “Ali’yi nasıl buldunuz?” sorusuna “kolay buldum” cevabını verdiğini bu nedenle herkesin bir anda gülmeye başladığını ifade etmiştir.

Yine “buldum” kelimesi Ö7 kodlu Çinli öğrencinin günlüklerine yanlış bir anlaşılma neden olacak şekilde yansımıştır. Yemekten sonra esnaf Türkiye’yi nasıl buldunuz deyince “Valla abi Atatürk Havalimanı’ndan bulduk” cevabını verdiğini belirten öğrenci herkes cevabım karşısında gülme krizine girdi ifadeleri ile gülünç durumlara neden olduğunu ifade etmiştir.

Türkçenin Anlatım Gücü

Öğrenciler görüşmelerinde dile getirdikleri diğer önemli bir özelliğin Türkçede aynı durumu ifade eden farklı kelimelerin olduğudur. Ö3 kodlu Suriyeli öğrenci “her gün yeni bir kullanım öğrenmemek mümkün değil, çok zengin bir dil”; Ö5 kodlu Gürcistanlı öğrenci “Biliyorum ki hiçbir zaman ileri düzey Türkçe biliyor olmayacağım çünkü günlük hayatta bile çok anlamını bilmediğimiz şeyler çıkıyor”; Ö8 kodlu Türkmenistanlı öğrenci “Türk kökenli olduğum hâlde Türkçenin zenginliklerini anlamlarını tuttuğum günlüklerde bir kere daha anladım. Türkçe oldukça zengin bir dil.” ifadeleri ile Türkçenin çok zengin bir anlatım gücüne sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen ileri düzey yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel ortamlar içerisinde duydukları, okudukları, izledikleri dil öğelerinin tespit edildiği bu çalışma önemli bir antoloji niteliği taşımaktadır. Yabancı uyruklu öğrenciler, Türk kültürünün dile yansımaları olan deyimler, atasözleri, kalıp sözler, mecazlar, kinaye, abartma, teşhis vb. şeklindeki birçok ifadeyi tespit etmişlerdir. Gökdayı (2008), Türkçenin söz varlığında yer alan bu öğelerin, belirgin ölçütlere dayanılarak tanımlanır ve onların sınırları çizilirse; dille ilgili biçimsel ve anlamsal çalışmaların daha sağlıklı yapılabileceğini ve Türkçenin yabancılara daha kolay öğretilebileceğini vurgular. Bu bakımdan, çalışmadaki tespitler ileri düzeyde yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanacak ders kitapları ya materyaller açısından önemli bir veri niteliğindedir.

Demirel (2012: 2), dil tanımlamalarından hareketle dilin öne çıkan beş özelliğini ortaya koyar. Bunlar, dilin bir sistem olması, seslerden oluşması, bir iletişim aracı ve düşünme aracı olması ile dilin, insanların oluşturduğu toplumlarda kullanılmasıdır. Yapılan bu sınıflama, aslında dil öğretiminin de temelini oluşturmaktadır. Çünkü bir dilin öğretilmesi için o dilin sistemi, sesleri, iletişim biçimi, düşünme biçimi ve kültürel öğelerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu çalışma, ikinci dil olarak Türkçeyi edinen öğrencilerin dilimizin sistemini, seslerini, kültürel unsurlarını, düşünme biçimlerimizi algılama süreçlerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Çünkü öğrencilerin birçok yapıyı anlamakta zorluk çekmelerinin nedeni dilimizde yer alan bu farklılıklardır.

Yine Saville-Troike (2006), ikinci dil edinimin söz konusu olduğu yerde sosyal bağlam ve kültürün muhakkak dil öğretiminin içine dâhil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Oysa yapılan çalışmalarda çoğu zaman dil öğretimi için kullanılan materyallerde doğal dil yerine yapay dil unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Kitaplarda yer alan dilsel ifadeler bazen gündelik hayatta kullanılan sosyal bağlamdan oldukça farklı bir şekilde yer alabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın verileri tamamıyla öğrencilerin sosyal hayatlarından alınması bakımından doğal dil kullanımlarını içermektedir. Bu çalışma ileri düzey öğrencilere kazandırılacak dil kullanımlarına ait bir sınıflama yaparak alana katkı vermektedir.

Son zamanlarda gerek Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı'nda gerekse diğer dil öğretim programlarında ve alan yazında öne çıkan yaklaşımlardan biri iletişimsel dil yaklaşımıdır. Bayraktar (2012) iletişimsel dil yaklaşımın genel özelliklerini, öğrenci grubunun özelliklerini dikkate alan, açık ve esnek bir öğretim modeli, öğrencilerin gerçek hayatta işlerine yarayacak konular ve sözcük dağarcığının öğretilmesi, dilin kitaplardan kurtarılıp yaşayan ve kullanılan bir araç olarak algılanması şeklinde belirtmiştir. Bu çalışmanın bulguları, iletişimsel dil yaklaşımının bu özelliklerini destekler niteliktedir.

Dil öğretiminde öğrenci merkezli olunması öğrenmeyi kolaylaştıran temel bir unsurdur. Memiş ve Erdem (2013), öğretimin öğrenci merkezli olarak yapıldığında ders malzemeleri, öğretim ortamı ve aktivitelerin özel olarak öğrenci odaklı üretildiğini ve bu materyallerin hedef dilin kültürünü yansıtacak ve günlük yaşamda işlevsel olacak şekilde üretilmesine özen gösterildiğini belirtir. Bu çalışmadaki bulguların işlevsel olduğu ve öğrencinin merkeze alındığı çalışmalar için temel teşkil edeceği söylenebilir.

Temel dil becerilerinin etkin ve akıcı olması bakımından da kültürel unsurlara bağlı sözlerin edinilmesi gerekmektedir. Tiryaki (2013), yazmanın ikinci aşaması olarak kelime öğretimi görmekte ve bu aşamada kişiye başta günlük hayatta en çok kullanabileceği kelimeler öğretilbileceğini bu nedenle kelime öğretiminde kalıp ifadeler, deyim ve atasözlerini de yer

verilmesi gerektiğini ve kültür öğelerini içeren metinlerle, görsel materyallerle bu sürecin tamamlanacağını ifade eder. Çalışmada tespit edilen unsurların öğretiminin sağlanması bu bakımdan önemlidir.

Özdemir (2013) folklorun, eğitimde oynadığı rol ve toplumsal kültürü yansıtması dolayısıyla kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa sürekliliğini temin ettiğini belirtir. Bu özellikleri dolayısıyla, yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde folklor malzemelerinin kullanımı, Türkçe ile Türk kültürü öğretimi arasında bir köprü işlevi görebileceğini vurgular. Dil öğretimini, kültürümüzün bir aktarımı olarak düşündüğümüzde yapılan çalışmanın verileri bu görüşleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Dil öğretiminin kültürün yansımalarını içermesi gerektiği gerçeği ile Türkçenin ikinci dil olarak öğretimini bağlamı içerisinde ele alan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan öğrencilerin 30 gün boyunca tuttıkları günlüklerden yararlanarak ileri düzey dil yeterliliğine sahip oldukları hâlde anlamlandırmakta zorlandıkları 1249 dil kullanımı ortaya konulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin en çok anlamını kurmakta zorlandıkları dil kullanımları deyimler (458 kez) olmuştur.

Yabancı uyruklu öğrencilerin deyimlerden sonra en çok zorlandıkları dil kullanımları kinaye (288 kez), ad aktarması (166 kez), ve tevriye (105 kez) olmuştur.

Öğrencilerin kinaye, ad aktarması, mübalağa, teşbih, kapalı istiare, irsal-i mesel, teşhis, hüsn-i talil, tezat, tekrar, istifham, nida, tenasüp, açık istiare, ibham, lügaz gibi söz sanatları ile günlük hayatta sık sık karşılaştıkları dolayısıyla bunların da ileri düzey dil öğretimlerinde öğretilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Söz sanatlarının anlam üzerindeki ilişkisi ve gündelik hayatta sanatlı kullanımlara çok sık rastlanması dil öğretiminde edebî metinlerin önemini ortaya koymuştur. Araştırmanın katılımcısı yabancı uyruklu öğrencilerden Kırgız ve Türkmen öğrencinin Türk kökenli olduğu hâlde diğer öğrencilere oranla daha çok dil kullanımını günlüklerine yansıttıkları görülmüştür. (Kırgız öğrenci 176 kez, Türkmen öğrenci 185 kez).

İleri düzey dil seviyesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları dil kullanımlarına ilişkin yapılan bu çalışmanın verilerinden hareketle, Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminin, sosyal bağlamdan hareketle planlanması; bu alanda kullanılacak ders kitapları ya da ders materyallerinin, sosyal bağlamdan hareketle desenlenmiş buna benzer çalışmaların verilerinden yararlanılarak oluşturulması; deyimler, kinaye, ad aktarması gibi sık karşılaşılan

söz sanatlarının öğretimine ilişkin akademik çalışmalar yapılması ve söz sanatlarının gündelik hayatta da çok kullanılmasından dolayı ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde edebî ve otantik metinlerin kullanımına ağırlık verilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- AKPINAR, M. ve AÇIK, F. (2010). Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında, Yabancılara Türkçe Öğretiminde Deyim ve Atasözlerinin Öğrenme - Öğretme Sürecine Aktarımı. *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*. Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010-İzmir.
- AKSAN, D. (1996). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- AKSAN, D. (1998). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: TDK Yayınları.
- AKSAN, D. (2002). *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- AKSOY, Ö. A. (1988). Atasözleri, Deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. Ankara: TDK Yayınları.
- AKSU, M. ve FERSUN, B. (1986). *ODTÜ Kampüsünde Gençlik Sorunları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- AKTAŞ, H. (2002). *Edebî Sanatlar*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- AYDIN, E. (2006). Eski Türk Yazıtlarında Benzetme İlgisiyle Kurulmuş Cümleler Üzerine. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 65-72.
- BAYRAKTAR, H. (2012) Yabancı Dilde İletişimsel Yeterlilik Kavramının Tarihçesi ve Dil Öğretimine Yansımaları. Şahin A. ve Kılınç A. (Ed.) içinde, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* (2. Baskı) (s. 68-79). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- BAYRAKTAR, N. (2004). Kara Ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Kavram ve Anlam Boyutu Üzerine. *TÖMER Dil Dergisi*, 126, 56-77.
- BHATTACHERJEE, A. (2012), Social Science Research: Principles, Methods and Practices, http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=oa_textbooks
- BROWN, H. D. (1994). *Principles of Language Learning and Teaching*. New Jersey: Prentice Hall Regents.
- BÖLÜKBAŞ, F. ve KESKİN F. (2010). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımındaki İşlevi. *Turkish Studies*, 5(4), 221-235.
- COŞKUN, M. (2007). Tevriye ve Çeşitleri Üzerine Düşünceler. *Turkish Studies*, 2/4, 248-261.
- ÇEÇEN, M. A. (2007). Yabancılara Türk Atasözlerinin Öğretiminde Sıralamaya İlişkin Bir Deneme. *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi*, 22-23 Kasım.
- ÇİFCİ, M. (2006). Argonun Niteliği ve Argoya Bakışımız. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 6(2), 297-301.
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (1994), *Deyimlerimiz*. İstanbul: Özgül Yayınları.
- DEMİR, A. ve AÇIK, F. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *TÜBAR*, XXX, 51-72.
- DEMİREL, Ö. (2012). *Öğretmen Sanatı*. (19. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ERCAN, L. (1998). *Yabancı Uyraklı ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- GÖKDAYI, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*, 44, 89-110.

- GÜLER, G. (2005) Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri Çerçeve Programı ve Türkiye’de Yabancı Dil Öğretim Süreçleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-106.
- GÜNEŞ, F. (2011). Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8. Sayı 15, 123-148.
- HATİBOĞLU, V. (1971). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- KOCAER, S. (2006). Argo ve Toplumsal Cinsiyet. *Milli Folklor*, 18 (71), 97-101.
- KUDRET, C. (2003). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri I*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- MEB (2015). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme - Öğretme –Değerlendirme. http://www.dilbilimi.net/ab_diller_icin_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb_tarafindan.pdf adresinden 11.06.2015 tarihinde alınmıştır.
- MEMİŞ, M. R. ve ERDEM, M. D. (2013). Yabancı Dil Öğretimde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler. *Turkish Studies*, 8/9, 297-318.
- MERRIAM, S. B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Çev. Ed.: Selahattin Turan, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- OZİL, Ş. (1991). *Dil ve Kültür Çağdaş Kültürümüz Olgular-Sorunlar*. İstanbul: Cem Yayınevi. 95-115.
- ÖZDEMİR, C. (2011). Samsun Yöresi Atasözleri ve Deyimlerinde Kültür Aktarımı. *Samsun Sempozyumu*, 1-11.
- ÖZDEMİR, C. (2013). Dil-Kültür İlişkisi: Folklor Ürünlerinin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeri ve İşlevi. *Millî Folklor*, Yıl 25, Sayı 97, 157-166.
- ÖZSOY, B. S. (2005). *Başlangıcından Günümüze Örnekleriyle Türk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZÜNLÜ, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- SAVILLE-TROIKE, M. (2006). *Introducing Second Language Acquisition*. New York: Cambridge University Press.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TEPELİ, Y. ve ARICI, A. F. (2012). Lise Öğrencilerinin Atasözlerini Kavrama Düzeyleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 223-236.
- TİRYAKİ, E. N. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 38-44.
- ÜNALAN, Ş. (2004). *Kültür ve Dil*. Ankara: Eskiye Yayınları.
- YASTI, M. (2007). Türkçe Deyimlerde Geçen İkilemelerin Ses ve Şekil Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 51-87.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ZEYREK, D. (1996). Söylem ve Toplum. Kocaman A. (der) içinde *Söylem Üzerine*, 38-66. Ankara: Hitit Yayınevi.